

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора Ладиченка Віктора Валерійовича на дисертаційне дослідження Зінсу Ольги Іванівни на тему: «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність обраної теми. Для українського суспільства проблема домашнього насильства залишається нагальною та підсилюється складним соціально-економічним становищем, недосконалим законодавством, широкою необізнаністю серед населення своїх прав та способів їх захисту, браком ресурсів у суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Російське вторгнення в Україну у лютому 2022 року принесло багато насильства для українців, призвело до внутрішнього переміщення значної частини населення, знищення інфраструктури в багатьох областях, погіршення економічної ситуації, посиливши і домашнє насильство як соціальне явище. Ці та інші чинники продукують необхідність удосконалення комплексних заходів запобігання неправомірній насильницькій поведінці в сім'ї та побуті. До того ж наявні сьогодні методи, заходи та технології протидії домашньому насильству не можна визнати такими, що цілком відповідають суспільним потребам та очікуванням сподіванням. Така ситуація зумовлює науковців, практиків відшукувати найбільш дієві заходи запобігання цьому насильницькому неправомірному діянню, нейтралізація якого можлива шляхом здійснення послідовного правового та психологічного аналізу.

Особливого значення дисертаційне дослідження О.І. Зінсу набуває у світлі прийнятого 20 червня 2022 року Верховною Радою України Закону «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», який повинен посилити правовий захист постраждалих і забезпечити їм доступ до

правосуддя, дати змогу захистити українських громадян, які постраждали від домашнього насильства не лише в Україні, а й за кордоном.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені авторкою. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, статистичних матеріалів та власних емпіричних досліджень дисертантки.

Доведеність наведених дисертанткою висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Зокрема, діалектичний метод сприяв розумінню специфіки домашнього насильства як динамічного багатогранного й багатоаспектного процесу, розвиток якого здійснюється на основі трьох загальних, основних, універсальних законів діалектики та осмислюється за допомогою таких діалектичних категорій як: сутність і явище, зміст і форма, частина і ціле, одиничне, особливе і загальне, причина і наслідок тощо. Герменевтичний метод дозволив здійснити тлумачення й інтерпретацію нормативно-правових актів закордонних держав (підрозділ 1.3). Застосування системно-структурного методу дозволило розглянути домашнє насильство як цілісну множину структурних елементів та виявити взаємозв'язки між ними (підрозділ 2.1, 2.3, 2.4). Аналітичний метод було застосовано під час аналізу понятійно-категоріального апарату (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Для формулювання визначень понять «домашнє насильство», «віктимність» «злочинець», «жертва», «копінг-стратегія» та інших було застосовано формально-логічний метод (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Історичним методом досліджено становлення вчення про жертву злочинного посягання (підрозділ 2.3); системним методом розглянуто особливості формування особистості кривдника та жертви (2.2,2.3).

Класифікація, як вид аналізу була застосована під час встановлення типології кривдників та варіативності віктимної поведінки жертв домашнього насильства; метод узагальнення застосовувався при з'ясуванні загальних та характерних ознак, притаманних особистості кривдника/злочинця та жертви/потерпілого; метод регресійного аналізу використано для пошуку прихованих закономірностей і особливостей формування деструктивної поведінки та віктимної поведінки (підрозділи 2.2, 2.3). Логічний метод дав можливість розглядати детермінацію домашнього насильства у єдності загального, особливого та одиничного, виявити та з'ясувати механізми становлення та розвитку насильницької й віктимної моделі поведінки (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3).

Формально-юридичний метод надав можливість встановити зв'язки між соціальними ролями й домашнім насильством (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3). Для з'ясування громадської думки щодо домашнього насильства було застосовано методи опитування, спостереження, анкетування з використанням авторської анкети (підрозділ 1.3).

Використання плюралізму методологічних підходів сприяло визначенню множинності інтерпретацій правових конструкцій та механізмів системи запобігання, протидії домашньому насильству, а використання методу порівняльного аналізу – виявленню тотожного й відмінного в проблематиці домашнього насильства у світі й у конкретній державі зокрема (підрозділ 1.2, 1.4).

Мета дисертаційного дослідження полягає в розв'язання комплексного науково-прикладного завдання психолого-правового запобігання домашнього насильства в Україні та розроблення пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства та правозастосовної діяльності.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база

роботи, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість.

У **вступі** здійснюється обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, а також щодо кількості публікацій, у яких відображено основні положення дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертації визначено теоретико-методологічні засади дослідження домашнього насильства, досліджено сучасний стан та наукові підходи до визначення домашнього насильства; проаналізовано міжнародні стандарти та зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству.

У **другому розділі** дисертації здійснено психолого-правову характеристику домашнього насильства, проаналізовано домашнє насильство як поліфонічний глибинний конфлікт, запропоновано психолого-правову характеристику особи кривдника, подано психологічні особливості віктимної поведінки жертви домашнього насильства.

У **третьому розділі** дисертації надано аналіз шляхів та напрямів вдосконалення психолого-правових засад запобігання домашньому насильству, досліджено пріоритетні напрями оптимізації нормативно-правового забезпечення захисту жінок від домашнього насильства в Україні; визначено місце правового виховання у системі запобігання домашньому насильству.

Завершується дисертація розгорнутими висновками, у яких здійснено комплексний аналіз наукових праць та чинного законодавства, що визначають правові засади захисту жінок від домашнього насильства, виявлено основні недоліки законодавчого регулювання та сформульовано власні пропозиції і рекомендації, спрямовані на оптимізацію досліджуваної сфери суспільних відносин.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути

використані у: *правотворчості* – під час розроблення пропозицій для удосконалення окремих положень чинного законодавства стосовно законодавчої дефініції домашнього насильства; у *правозастосовній діяльності* – для удосконалення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення роботи суб'єктів, які у межах своєї компетенції здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству (акт Адвокатського об'єднання «Ю.Р.С.П.» від 12.04.2023); у *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових розроблень проблематики та системного вивчення домашнього насильства, як соціального феномену та суспільно-небезпечного діяння; в *освітній діяльності* – для підготовки та проведення лекцій, семінарів і практичних занять та під час написання підручників, навчальних посібників із навчальних дисциплін «Юридична психологія»; «Превентивна психологія», «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Теорія держави і права» «Кримінологія», «Віктимологія», «Сімейне право». (акти Національної академії внутрішніх справ від 04.06.2023, Київського професійно-педагогічного фахового коледжу імені Антона Макаренка від 02.10.2023, Академії праці, соціальних відносин і туризму від 01.11.2023; та в *процесі психологічного супроводу професійної діяльності* – під час проведення занять у системі професійно-психологічної підготовки.

Отже, дисертація може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері захисту жінок від домашнього насильства, а висновки та рекомендації, що сформовані автором, можуть бути враховані під час удосконалення чинного національного законодавства.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 22 одноосібних наукових публікаціях, серед яких: 11 наукових статей – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, дві наукових статті – у зарубіжному науковому журналі (Республіка Польща); дві статті – опубліковано у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних, а також сім тез доповідей, які оприлюднено на

міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (дві з яких – у державах Європейського Союзу: республіка Польща та республіка Латвія).

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертаційного дослідження.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які виставлені автором для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Таким чином, у дисертаційному дослідженні О.І. Зінсу на тему: «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні» відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. Характеризуючи сучасний стан розроблення проблеми домашнього насильства авторка розкриває основні тенденції сучасного стану правового регулювання й напрями наукових пошуків у сфері запобігання домашньому насильству (с.28-37). Проте, на с.38 – авторка вказує відсутність єдиного підходу щодо розуміння домашнього насильства. Однак, вважаємо, що домашнє насильство – це складний, багатогранний феномен, що описаний в працях численних вітчизняних та зарубіжних науковців і врегульований як КК України, так і спеціальним Законом України «Про запобігання та протидію домашнього насильству» від 7.12.2017 року. Тож, яким на думку авторки, може бути «єдиний підхід до розуміння домашнього насильства»?
2. Проаналізувавши вплив громадської думки на проблему домашнього насильства на с. 64-70 авторка спирається на результати емпіричного дослідження, та приходить до висновку, що такий аналіз дозволяє виокремити проблемні питання та напрями їх вирішення, які можуть бути

зведені до впровадження заходів нормативно-правової, організаційної, політичної та соціально-психологічної спрямованості. Однак, на цьому підрозділ 1.3 (с.72) і закінчується, авторка не надала ефективних шляхів удосконалення правових механізмів запобігання або протидії цьому явищу, тож, якими будуть такі механізми?

3. На с.72-86 авторка описує міжнародні стандарти та зарубіжний досвід запобігання домашньому насильству, аналізує досвід багатьох країн. Проте, пропозиції з вдосконалення національного законодавства значно збагатили би зміст відповідного підрозділу роботи. Тож, які пропозиції до законодавства України можуть бути сформульовані на основі вивчення зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у сфері протидії домашньому насильству?
4. Розглядаючи домашнє насильство як поліфонічний глибинний конфлікт (с. 90-112) авторка на с. 113 формулює пропозиції щодо вдосконалення диспозиції кримінально-правової норми статті 126-1 КК України. Однак, при формулюванні пропозицій поза увагою залишились інші складові указаного кримінального правопорушення: системність вчинення, кримінально-правова кваліфікація наслідків, конкретизація змісту форми об'єктивної сторони цього злочину тощо. Тож, якою є позиція авторки щодо оптимальної характеристики всіх складових передбаченого статтею 126-1 КК України кримінального правопорушення.
5. Характеризуючи кривдника, як суб'єкта домашнього насильства авторка вказує основні кримінологічні та психологічні особливості кривдника/злочинця(с.119-125). Однак, поза увагою залишилось питання характеристики правової культури та шляхів підвищення рівня загальної та правової культури такої особи. Тож, якими, на думку авторки, можуть бути шляхи підвищення правової культури особи, що вчиняє домашнє насильство?
6. На с.154- 160 описується сучасний стан законодавчого забезпечення, проте, які правові механізми запобігання насильству щодо жінок можуть

бути запропоновано у зв'язку з прийняттям Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»?

7. На с.168 авторка визначає завдання правового виховання у сфері запобігання домашньому насильству: формування ненасильницьких моделей поведінки в сім'ї, родині, побуті, утвердження поваги до прав, свободи іншої людини, повага до правомірного вибору іншої людини, усвідомлення гуманістичних цінностей. Однак, характеризуючи засоби правового виховання, авторка обходить увагою питання їх ефективності. Тож, якими ефективними засобами правового виховання можливо мінімізувати прояви домашнього насильства?

Водночас викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають суттєве значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність і науковий рівень, теоретичне й практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, достатньо повно викладені в опублікованих здобувачем наукових публікаціях. У дисертаційному дослідженні О.І. Зінсу відсутні порушення академічної доброчесності.

Дисертація на тему: «Психолого-правові засади запобігання домашньому насильству в Україні» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи

про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор Зінсу Ольга Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Завідувач кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор юридичних наук,
професор**

Віктор ЛАДИЧЕНКО

